

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ทำการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ในเขตร้อนชื้น มักมีปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของดิน เช่น ดินเสื่อมโทรมอันเนื่องจากการชะล้างพังทลายสูง การใช้ที่ดินที่ขาดการอนุรักษ์และมีอัตราการสูญสลายตัวของอินทรีย์วัตถุค่อนข้างสูงเหล่านี้ ทำให้สมรรถนะในการให้ผลผลิตทางการเกษตรของดินลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผลผลิตพืชลดลง ต้องใช้ปัจจัยในการผลิตเพิ่มขึ้นและ/หรือเพิ่มต้นทุนในการผลิต ตลอดจนทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน การนำหญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่เกษตรอย่างมีระบบตามวัตถุประสงค์ต่างๆ นับว่าเป็นการจัดการดินและรักษาสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าและมีประโยชน์มหาศาล โดยเฉพาะการสงวนความชื้นของดินและลดความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ลาดชัน

http://www.chaipat.or.th/intranet/article/vetiver/vetiver_4/vetiver_t4.html

หญ้าแฝกเป็นพืชตระกูลหญ้าที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แตกกิ่งกอแน่นตั้งตรง มีระบบรากฝอยที่ยาว แข็งแรงและสานกันแน่นรากแฝกจะหยั่งลึกลงไปใต้ดินในแนวตั้งได้ถึงประมาณ 3.0 เมตรและในแนวนอนกว้างประมาณ 0.5 เมตร จึงไม่รบกวนรากของพืชอื่นที่ปลูกอยู่ข้างเคียง รากหญ้าแฝกเปรียบเสมือนกำแพงใต้ดิน ซึ่งจะทำหน้าที่เกาะยึดดิน สงวนน้ำในดิน กรองและดูดซับธาตุอาหารพืชและสารเคมีลดมลพิษให้กับสภาพแวดล้อม ส่วนลำต้นหญ้าแฝกเมื่อปลูกชิดติดกันเป็นแถวตามแนวระดับในพื้นที่ลาดชันและไหล่ถนน จะทำหน้าที่เสมือนแนวรั้วช่วยในการเก็บกักตะกอนดิน กรองเศษซากพืชและปล่อยให้น้ำส่วนหนึ่งไหลผ่านไปได้ ซึ่งจะช่วยลดการชะล้างพังทลายของดินและการไหลบ่าหน้าดินของน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปลูกหญ้าแฝกรอบโคนต้นไม้ผลและไม่ยืนต้นในพื้นที่ราบ ดินเสื่อมโทรมและแห้งแล้งเพื่อการอนุรักษ์น้ำในดินซึ่งได้จากน้ำฝน โดยการตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินบริเวณรอบโคนต้นไม้ ก็เป็นอีกวัตถุประสงค์หนึ่งในการนำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ การปลูกหญ้าแฝกโดยรอบอ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำ สระน้ำ คลองส่งน้ำ และเขื่อนคั้นคูน้ำ จะช่วยลดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ และช่วยลดสารพิษจากพื้นที่รับน้ำไม่ให้ลงไปแหล่งน้ำต่าง ๆ ดังกล่าว

หญ้าแฝกแบ่งเป็น 2 ชนิดคือ หญ้าแฝกหอมและหญ้าแฝกดอน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงสภาพปัญหาการชะล้างพังทลายของดินและการสูญเสียหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ จึงทรงศึกษาถึงศักยภาพของ “หญ้าแฝก” ซึ่งเป็นพืชพื้นบ้านของไทย ที่มีคุณสมบัติพิเศษในการช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินและอนุรักษ์ความชุ่มชื้นใต้ดิน ซึ่งมีวิธีการปลูกแบบง่าย ๆ เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องให้การดูแลหลังการ

ปลูกมากนั้ก ทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าวิธีอื่น ๆ อีกด้วย จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการศึกษาทดลองเกี่ยวกับหญ้าแฝก เช่น โครงการการปลูกหญ้าแฝกตามแนวท่อก๊าซผ่านป่าเป็นแนวทางยาวเพื่อรักษาหน้าดิน และฟื้นฟูสภาพป่า การปลูกหญ้าแฝกรอบแปลงเกษตรเพื่อกักเก็บเพิ่มความชื้นใต้ดิน ฯลฯ

การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่จะเน้นเพื่อป้องกันหรือลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน รักษาความชุ่มชื้นในดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน หมุนเวียนธาตุอาหารพืชจากดินล่างซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อพืชให้กลับคืนสู่ดินบนและเป็นประโยชน์ต่อพืชซ้ำได้ จากการย่อยสลายของใบหญ้าแฝกที่ตัดคลุมดิน และเพื่อแสดงขอบเขตของพื้นที่ ลำต้นของหญ้าแฝกจะช่วยกรองกักเก็บตะกอนดิน โดยปล่อยให้ น้ำไหลผ่านไปได้บางส่วน ส่วนรากของหญ้าแฝกซึ่งหยั่งลึกลงไปใต้ดินทำหน้าทีเสมือนกำแพงใต้ดิน จะช่วยให้ น้ำฝนซาบซึ่มลงสู่ดินล่าง ช่วยให้ดินมีการระบายน้ำดีทำให้ดินโปร่งและมีการถ่ายเทอากาศดีขึ้น การตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน สงวนความชื้นในดิน และฟุ้งย่อยสลายปลดปล่อยธาตุอาหารออกมาให้เป็นประโยชน์กับพืชที่ปลูก ในพื้นที่ปลูกพืชผัก ไม้ดอก และไม้ประดับ การใช้หญ้าแฝกปลูกกรอบแปลงที่ยกร่องเพื่อกันการพังทลายของขอบร่องหรือขอบแปลง และตัดใบหญ้าแฝกนำไปคลุมดินทดแทนการใช้ฟางข้าวเป็นการสร้างวัสดุคลุมดินขึ้นเองในพื้นที่ ส่วนในพื้นที่สวนไม้ผลยืนต้นดั้งเดิมที่มีความสมบูรณ์ มั่นคงและยั่งยืนไม่มีความจำเป็นต้องนำหญ้าแฝกไปปลูก ในสวนไม้ผลที่มีการปลูกใหม่หรือปลูกไปแล้วแต่ทรงพุ่มยังมีระยะห่าง อาจปลูกหญ้าแฝกเพื่อช่วยในการเก็บกักรักษาความชุ่มชื้นและลดการชะล้างพังทลายของดินโดยปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวยาวขวางความลาดเทของพื้นที่ในระหว่างทรงพุ่มซึ่งยังไม่ชิดติดกันหรือปลูกแบบครึ่งวงกลมแหงนรับน้ำและดักตะกอนดินนอกทรงพุ่มหรือห่างจากโคนต้นไม่น้อยกว่า 1.5-2.0 เมตร

แฝกมีการปลูกมากในประเทศไทย และราคาถูก ถ้ามีการส่งเสริมให้ปลูกเชิงพาณิชย์เพื่อนำมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ไม่ว่าจะเป็น อาหาร เครื่องใช้ หรือส่วนประกอบของยารักษาโรคก็ย่อมเป็นการเพิ่มมูลค่า เพิ่มอาชีพ สร้างงานให้กับประชาชน ยิ่งถ้าเป็นการส่งเสริมการผลิตในลักษณะของเกษตรอินทรีย์แล้วก็น่าจะได้รับการสนับสนุน ให้ประชาชนได้มีโอกาสหรือทางเลือกให้ดำรงชีวิตอยู่ในลักษณะการพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันนี้

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาความต้องการปลูกหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน โดยศึกษาเกษตรกรหมู่บ้านต้นแบบตัวอย่างเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทยในจังหวัดที่มีพันธุ์แฝกเป็นพันธุ์พื้นถิ่นของจังหวัดนั้นรวมทั้งความ

ต้องการพัฒนาแปลให้ เป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์อีกด้วย ผลการวิจัยน่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนเพื่อการพัฒนาประเทศตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับการศึกษาด้านนี้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับพืชอื่น ๆ ที่ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำรวมทั้งสามารถนำไปพัฒนาเชิงพาณิชย์อีกด้วย

6. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. เพื่อศึกษาความต้องการปลูกแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความต้องการปลูกและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลิตผลทางการเกษตรอื่น ๆ เชิงพาณิชย์ของเกษตรกรและผู้สนใจกลุ่มอื่น ๆ

7. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเกษตรกรหมู่บ้านต้นแบบตัวอย่างเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยและผู้ได้รับรางวัลการปลูกหญ้าแฝกของกรมพัฒนาที่ดินและการปีโตเยี่ยมแห่งประเทศไทยเท่านั้น